



University of Groningen

De geheime onderhandelingen tusschen de Bataafsche en Fransche Republieken van 1795 tot 1797 in verband met de expeditie van schout bij nacht E. Lucas naar de Kaap de Goede Hoop

Milo, Taco Hayo

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1942

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Milo, T. H. (1942). De geheime onderhandelingen tusschen de Bataafsche en Fransche Republieken van 1795 tot 1797 in verband met de expeditie van schout bij nacht E. Lucas naar de Kaap de Goede Hoop: [avec des documents en appendice.]. Groningen: s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Inleiding.

Negen jaar geleden begon ik een uitvoerige studie te maken van de verrichtingen en den staat onzer zeemacht tijdens de Bataafsche Republiek. Het onderwerp had mij echter reeds veel langer geboeid; wellicht werd mijn belangstelling voor dit tragische tijdperk voor het eerst gewekt, toen ik in mijn jeugd een afbeelding zag van admiraal De Winter's overgave na den slag bij Kamperduin met het onderschrift, dat hij de eerste Nederlandsche vlootvoogd was, die in Engelsche krijgsgevangenschap geraakte. Later bestudeerde ik de verslagen over de vele rampen, die onze marine in dit tijdperk troffen en begon de oorzaken hiervan na te speuren, hetgeen oogen-schijnlijk geen bijzonder lastig probleem leek. Zoowel strategisch, tactisch als psychologisch schenen de feiten gemakkelijk te verklaren, waarbij ik vooral den nadruk meende te moeten leggen op den laatsten factor.

De omwenteling van 1795, de daarop gevolgde ontbinding der geheele marine en de vernietiging van alle rangen hadden groote bressen geslagen in het korps zee-officieren. Velen, die uit plichtsbesef wellicht gemeend hadden het Vaderland ook onder de gewijzigde omstandigheden te moeten dienen, gevoelden weinig lust zich na deze beleedigende en onrechtvaardige besluiten aan te melden bij een bewind, dat hun vijandig gezind was. De ontstane gapingen konden slechts ten deele worden gevuld door een snelle promotie van een aantal jeugdige aanhangers van het nieuwe bestuur — en hieronder telde men zeer zeker hoogst bekwame mannen —, doch het meerendeel had nog nimmer een schip gecommandeerd en zij misten de noodige ervaring. Bovendien werden koopvaardischippers en buitenlanders in dienst genomen, die weliswaar met de hun toevertrouwde bodems konden varen maar daarentegen vreemd stonden tegenover de militaire discipline, welke juist in dit woelige tijdperk met zijn nieuwe ideologie van „vrijheid, „gelijkheid en broederschap” strenger dan ooit te voren diende te worden gehandhaafd. Weldra sloop een geest in van naijver en wantrouwen tusschen de oudere officieren, die ook na de revolutie in dienst waren gebleven, en de nieuw benoemden of wegens hun patriottische gezindheid snel bevorderden. Hiermede ging het „esprit de corps”, welks grondslagen na den vierden Engelschen oorlog gelegd schenen en waarvoor mannen als Zoutman, Van Wassenaer en Van Kinsbergen hadden geijverd, geheel verloren; partijstrijd en zucht naar snelle promotie verdrongen de eendracht, die de marine nog kort te voren had gekenmerkt.

Doch deze verdeeldheid en de daaruit voortspruitende twisten tusschen de zee-officieren, welk een gewichtige rol zij gedurende dezen tijd en meer

in het bijzonder in 1799 bij de overgave in de Vlieter ook gespeeld mogen hebben, konden bij nadere beschouwing toch niet de eenige reden zijn, waaruit de rampen voortvloeiden, die ons zeewezen troffen.

Lag het dan wellicht aan het materieel of aan den geest bij de onderofficieren en manschappen? Zeer zeker hebben het gebrek aan voorraden, de desorganisatie der werven en de uitputting der financiën vooral in den eersten tijd hun invloed doen gelden, maar toch niet in die mate, dat daardoor, om slechts een voorbeeld te noemen, de nederlaag bij Kamperduin in 1797 te verklaren zou zijn. De geest bij de onderofficieren, voor het grootste deel aanhangers van het oude regime, was van dien aard, dat de scheepsdienst en het handhaven van een strenge tucht er danig onder leden. Zij minachtten de nieuwe officieren en pleegden lijdelijk verzet, waar en wanneer dit mogelijk was; zij wisten zich onmisbaar en lieten dit den nieuwen heeren terdege voelen. De bemanningen, naast eenige patriotten, slechts bestaande uit buitenlanders, uit hen, die zich door een hoog handgeld hadden laten verleiden of uit tuchthuisboeven, vertoonden weinig gelijkenis met de zeelieden, die eertijds onze vloot bevolkten. Zij lieten geen gelegenheid voorbijgaan om te deserteeren, insubordinatie te plegen of te muiten, daarbij meestentijds heimelijk gesteund door de onderofficieren. Dit alles werd nog bevorderd door de nieuwe leuzen en het weinige overwicht, dat vele officieren, zelf pas in 's lands dienst getreden, bleken te bezitten. Door de tegenwerking der onderofficieren, die vroeger de schakel tusschen voor- en achteruit vormden, werd het den zeeofficieren ook wel zeer moeilijk gemaakt hun gezag te doen gelden en het behoeft geen verwondering te wekken, dat het aantal muiterijen in dit tijdperk grooter is geweest dan ooit te voren.

Toch bleek bij verdere studie, dat ook hierin niet alleen de oorzaak moest worden gezocht van de beschamende gebeurtenissen op de vloot tijdens de Bataafsche Republiek. Weldra moest ik tot de overtuiging komen, dat, naast de hiervoor genoemde oorzaken, bij het drietal groote problemen van dezen tijd — de capitulatie van schout bij nacht Lucas in de Saldanhabaai, de nederlaag bij Kamperduin en de overgave van schout bij nacht Story in de Vlieter — nog geheel andere factoren een gewichtige en funeste rol hadden gespeeld; de invloed der buitenlandsche en binnenlandsche politieke verhoudingen viel niet te miskennen.

Operaties ter zee en te land worden, behalve door de maritieme en militaire strategie, eveneens beïnvloed door de buitenlandsche politiek van een staat en in zekeren zin ook door den binnenlandschen toestand. Bekend is de stelling van Bernhardi, dat de oorlog niets anders is dan de voortzetting der (buitenlandsche) politiek met andere middelen. Deze uitdrukking is echter, juist door haar algemeenheid, onjuist. Men zou hieruit immers licht de conclusie trekken, dat strategie en politiek, mechanisch uitgedrukt, in serie zijn geschakeld. De strategie zou in dit geval een nieuwen vorm der politiek beteekenen, zij zou deze voortzetten en er als het ware een verlengde van vormen. Admiraal Castex meent terecht, dat men beter kan spreken van parallel geschakelde functies. Strategie en politiek werken tijdens den oorlog, evengoed als daarvoor overigens, samen om het einddoel, de overwinning, te bereiken; de politiek houdt niet op als de strategie

begint, al schijnt zij dikv
grond te geraken.

Indirect zal de politie
steunen en haar taak tra
van bondgenootschappen
neutralen en in het algem
uitvoering zoo weinig m
politiek tevens direct ing
gewenschte banen. Zij k
zekere opdrachten te gev
waar een militair succes
wikkelingen kunnen voor
militaire operatiën niet st
politiek kan immers meer
rampen ontstaan, die soms

Daar het allerminst i
schrijven, mogen deze we
de invloed der politiek en
groot is, hetgeen overiger
Johan de Witt en de Stat
beheerscht; hun gedelegee
in de krijgsraden, zij oef
en vertegenwoordigden d
Witt hebben een beslisse
voering van den tocht na
om Engeland tot den vre

Hetzelfde, en wellicht
sche Republiek, waar het
instructies en het geven
streeks ingreep bij de mar
De opperbevelhebber, vi
tactische bewegingen zel
committé van advies die
echter afwachten en veel
ontving hij bevelen, die l
wijzingen of daarvan in

Het committé was int
operaties, ook de Staten
commissie tot de buitenl
Staten-Generaal, die tot
bleven leiden, namen op
Committé tot de zaken va
zich tot suggesties en al
dergelijken vorm gesteld,
en slechts op min of me
aan te brengen. De richt
op overwegingen, welke

eter ook gespeeld mogen
: eenige reden zijn, waar-
fen.

geest bij de onderofficie-
k aan voorraden, de des-
iën vooral in den eersten
: mate, dat daardoor, om
j Kamperduin in 1797 te
n, voor het grootste deel
l, dat de scheepsdienst en
der leden. Zij minachtten
ar en wanneer dit mogelijk
nieuwen heeren terdege
, slechts bestaande uit
eld hadden laten verleiden
nis met de zeelieden, die
enheid voorbijgaan om te
laarbij meestentijds heime-
rd nog bevorderd door de
le officieren, zelf pas in
e tegenwerking der onder-
n achteruit vormden, werd
t hun gezag te doen gelden
t het aantal muiterijen in

et alleen de oorzaak moest
en op de vloot tijdens de
rtuiging komen, dat, naast
rote problemen van dezen
s in de Saldanhabaai, de
out bij nacht Story in de
tige en funeste rol hadden
enlandsche politieke ver-

door de maritieme en
uitenlandsche politiek van
ndschen toestand. Bekend
anders is dan de voort-
iddelen. Deze uitdrukking
Men zou hieruit immers
k, mechanisch uitgedrukt,
val een nieuwen vorm der
er als het ware een ver-
cht, dat men beter kan
gie en politiek werken
ens, samen om het eind-
dt niet op als de strategie

begint, al schijnt zij dikwijls temidden van het strijdrumoor op den achter-
grond te geraken.

Indirect zal de politiek ook gedurende den oorlog de strategie blijven
steunen en haar taak trachten te verlichten; zij kan dit doen door het sluiten
van bondgenootschappen, het voeren van onderhandelingen met machtige
neutralen en in het algemeen door er voor te zorgen, dat de strategie in haar
uitvoering zoo weinig mogelijk wordt belemmerd. Vaak echter zal de
politiek tevens direct ingrijpen door de strategie te leiden in de door haar
gewenschte banen. Zij kan dit doen op positieve of negatieve wijze door
zekere opdrachten te geven of door ondernemingen te verbieden, die welis-
waar een militair succes schijnen op te leveren, doch waaruit politieke ver-
wikkelingen kunnen voortvloeien. Het is duidelijk, dat dit ingrijpen in de
militaire operatiën niet steeds even gunstig is: de visie der buitenlandsche
politiek kan immers meer of minder juist zijn en in het laatste geval kunnen
rampen ontstaan, die soms een catastrophalen omvang dreigen aan te nemen.

Daar het allerminst in mijn bedoeling ligt een strategische studie te
schrijven, mogen deze weinige regels voldoende zijn om aan te toonen, dat
de invloed der politiek en die van haar leiders op de strategie buitengewoon
groot is, hetgeen overigens in onze zeegeschiedenis reeds meermalen bleek.
Johan de Witt en de Staten-Generaal hebben jarenlang de operaties ter zee
beheerscht; hun gedelegeerden voeren mede op de vloten en hadden zitting
in de krijgsraden, zij oefenden invloed uit op de daarin genomen besluiten
en vertegenwoordigden de zienswijze der regeering. Johan en Cornelis de
Witt hebben een beslissende rol gespeeld bij de voorbereiding en de uit-
voering van den tocht naar Chatham, bedoeld als een strategisch drukmiddel
om Engeland tot den vrede te dwingen.

Hetzelfde, en wellicht in nog sterker mate, geschiedde tijdens de Bataaf-
sche Republiek, waar het Committé tot de zaken van de Marine door orders,
instructies en het geven van strategische richtlijnen voortdurend recht-
streeks ingreep bij de maritieme operatiën en deze vrijwel geheel beheerschte.
De opperbevelhebber, vice-admiraal Jan Willem de Winter, mocht alleen
tactische bewegingen zelfstandig uitvoeren; voor het overige kon hij het
committé van advies dienen, de beslissingen van dat lichaam moest hij
echter afwachten en veel vrijheid werd hem daarbij niet gelaten. Vele malen
ontving hij bevelen, die lijnrecht ingingen tegen de door hem gegeven aan-
wijzingen of daarvan in belangrijke mate afweken.

Het committé was intusschen evenmin vrij in de leiding van de krijgs-
operaties, ook de Staten-Generaal, later de Nationale Vergadering, en de
commissie tot de buitenlandsche zaken deden hun invloed gevoelen. De
Staten-Generaal, die tot den 1sten Maart 1796 de buitenlandsche politiek
bleven leiden, namen op hun beurt beslissingen op de voorstellen van het
Committé tot de zaken van de Marine, keurden instructies goed of bepaalden
zich tot suggesties en algemeene richtlijnen, doch deze waren vaak in een
dergelijken vorm gesteld, dat het committé daarvan onmogelijk kon afwijken
en slechts op min of meer onbelangrijke onderdeelen wijzigingen waagde
aan te brengen. De richtlijnen der Staten-Generaal waren veelal gebaseerd
op overwegingen, welke verband hielden met de buitenlandsche politiek,

doch vaak ook op de adviezen van lichamen en besturen in de republiek zelf, die hier dus hun invloed deden gelden. Na den 1sten Maart 1796 nam de Nationale Vergadering deze taak over, waarbij de buitenlandsche politiek weldra werd behandeld door een speciale commissie van buitenlandsche zaken.

Men zou in dit tijdperk van een twee- en zelfs van een drie-ledige bevelvoering kunnen spreken, waarbij de vlootvoogd de tactische en het committé de strategische denkbeelden vertegenwoordigde, terwijl de Staten-Generaal den politieken invloed inschakelden. De Nationale Vergadering bracht nog een vierden factor in het spel, daar zij voornamelijk optrad als vertolkster van den volkswil, welke juist in dit tijdperk een steeds toenemenden invloed kreeg. Uit deze drieledigheid volgt reeds, dat vele plannen niet op louter krijgskundige grondslagen werden ontworpen, doch veeleer het gevolg waren van overwegingen, die op geen enkele wijze verband hielden met de eischen der strategie. De buitenlandsche politiek der Bataafsche Republiek, geheel onder den druk van het tractaat van vrede, vriendschap en alliantie met Frankrijk, kon de vloot geen vrijheid van handelen geven en operatiën op grootere schaal werden hierdoor meermalen verhinderd. Zelfs moesten herhaaldelijk maatregelen worden getroffen, die indruischten tegen het staatsbelang en die onze maritieme positie op zeer ongunstige wijze beïnvloedden.

Naast de buitenlandsche politiek speelde tijdens de Bataafsche Republiek ook de binnenlandsche een voorname rol. De voorloopige regering, steunend op de patriotten, kon door de weldra uitbrekende twisten tusschen federalisten en unitarissen nimmer de groote kracht ontwikkelen, die noodig was om een sterke buitenlandsche politiek te voeren. Zij werd te zeer in beslag genomen door de reorganisatie van het staatsbestel om haar volle aandacht aan de oorlogvoering te wijden en deze scheen geruimen tijd zelfs op het tweede plan te geraten. De regering, samengesteld door de patriotten en daardoor van hen afhankelijk, moest meermalen voor den volkswil, althans voor dien van zijn vertegenwoordigers, zwichten en haar houding gaf vele malen blijk van een onzekerheid en weifelhoedigheid, die niet nalieten den stempel te drukken op de krijgsoperaties.

De zwakheid der regering spiegelde zich uiteraard getrouw af in de besluiten van het Committé tot de zaken van de Marine, hetgeen de onzekerheid, welke bij de commandeerende officieren na de omwenteling toch reeds bestond, nog vergrootte. Hun positie was allesbehalve aangenaam; traden zij krachtig op, dan beschuldigden de weekbladen en pamfletten, wier aantal voortdurend scheen te wassen, hen van tyrannie en despotisme, bleven zij passief, dan werden zij verdacht van lijdelijk verzet of erger nog, van heulen met den vijand. Onafhankelijk van hun houding barstte toch reeds een stroom van aantijgingen tegen hen los, waarbij de courantiërs niet schroomden het particuliere leven van een aantal zee-officieren en hun gedrag vóór de omwenteling aan de kaak te stellen. Insteede, dat het committé voor de officieren in de bres sprong, geschiedde het vaak, dat het gehoor gaf aan deze verdachtmakingen en hen openlijk desavoueerde of ontsloeg. De zee-officieren begrepen weldra, dat zij het behoud hunner functies slechts te danken hadden aan de wisselvallige gunst van het committé, zoodat zij wel

verplicht waren alle energie op instructies te zetten zonder zich af te geven. Men schuwde of meer onduidelijke men na de meeste ka houden. In ge slaafs opvolg weinige uitze Republiek, de moeilijker te die meestal n op „soldaat-onberekenbare

De drie gro indien men na voor opgesom volgende blad de voorbereid de Saldanhab

Toen ik mi van schout b lezing der be Nederlandsch nalen der sch de instructie Hoogen Zeek den advocaat conclusie kon nog, dat hij l men toch zee

Eenerzijds afgeweken, a en voorzichti in moeilijke handelingen e initiatief om gezicht nood geest van die Lucas overig aanvoering t heid, die ove hem uit zijn aandacht tre

in de republiek
Maart 1796 nam
landsche politiek
enlandsche zaken.
drie-ledige bevel-
: en het committé
Staten-Generaal
lering bracht nog
ad als vertolkster
nemenden invloed
en niet op louter
het gevolg waren
en met de eischen
Republiek, geheel
en alliantie met
en operatiën op
l. Zelfs moesten
schten tegen het
nstige wijze bein-

aafsche Republiek
egeering, steunend
n tusschen federa-
n, die noodig was
d te zeer in beslag
aar volle aandacht
n tijd zelfs op het
r de patriotten en
n volkswil, althans
houding gaf vele
niet nalieten den

etrouw af in de
etgeen de onzeker-
enteling toch reeds
aangenaam; traden
fletten, wier aantal
potisme, bleven zij
er nog, van heulen
e toch reeds een
tters niet schroom-
n hun gedrag vóór
committé voor de
et gehoor gaf aan
ontsloeg. De zee-
functies slechts te
tté, zoodat zij wel

verplicht waren hiernaar te dingen; het uitdooven van ieder initiatief en alle energie ging hiermede onvermijdelijk gepaard en bij het ontvangen van instructies poogden de vlootvoogden deze slechts naar de letter op te volgen, zonder zich af te vragen of de gegeven orders met het landsbelang strookten. Men schuwde iedere verantwoordelijkheid. Indien echter de lastgeving min of meer onduidelijk was of voor meer dan één uitleg vatbaar bleek, dan giste men naar de bedoelingen van het committé en koos die oplossing, welke de meeste kans scheen te hebben om de gunsten van het lichaam te behouden. In geen enkel tijdperk onzer zeegeschiedenis is de passiviteit en het slaafs opvolgen van orders en instructies door onze bevelhebbers, op weinige uitzonderingen na, grooter geweest dan tijdens de Bataafsche Republiek, doch tevens zijn in geen enkel tijdvak de orders en instructies moeilijker te lezen geweest, vermengd als ze waren met politieke motieven, die meestal niet nauwkeurig werden gedefinieerd. Wat baatte een beroep op „soldaat- en zeemanschap” in een tijd, die slechts politieke leuzen en onberekenbare gunst te zien gaf!

De drie groote mysteries van dit tijdvak zijn slechts te ontraadselen, indien men naast de zuiver maritiem-strategische factoren, tevens de hiervoor opgesomde punten op moreel en politiek gebied beschouwt. In de volgende bladzijden zal het mijn streven zijn dien invloed aan te toonen bij de voorbereiding, den tocht en de overgave van het Bataafsche eskader in de Saldanhabaai.

Toen ik mij voor de eerste maal verdiepte in de bronnen over de expeditie van schout bij nacht Lucas naar de Kaap de Goede Hoop moest ik, na de lezing der beschrijvingen, welke J. C. de Jonge in zijn Geschiedenis van het Nederlandsche Zeewezen daarvan gaf en na de bestudeering van de journalen der schepen, welke aan den tocht deelnamen, na het doorlezen van de instructie en het generaal rapport van Lucas zelf, de verslagen van den Hoogen Zeekrijgsraad en nog meer na het doorbladeren van het rapport van den advocaat-fiscaal Jacob Spoors, op maritieme gronden wel tot de conclusie komen, dat Lucas niet slechts een dwaas was geweest, doch erger nog, dat hij blijken had gegeven geen der eigenschappen te bezitten, welke men toch zeer zeker bij een eskadercommandant mag verwachten.

Eenerzijds bleek hij op vele belangrijke punten van zijn instructie te zijn afgeweken, anderzijds had hij vrijwel alles nagelaten, hetwelk een bekwaam en voorzichtig vlootvoogd als aanvoerder van een betrekkelijk klein eskader in moeilijke en gevaarvolle omstandigheden behoort te verrichten. Deze handelingen en nalatigheden vormden echter een lijnrechte tegenstelling. Het initiatief om af te wijken van een instructie, zonder dat dit op het eerste gezicht noodzakelijk scheen, was iets, dat weinig overeenkwam met den geest van dien tijd, terwijl de laksheid en onvergeefelijke slapheid, waarvan Lucas overigens blijk gaf, daarentegen volkomen pasten in het kader der aanvoering tijdens de Bataafsche Republiek. Deze schijnbare tegenstrijdigheid, die overigens weinig strookte met het karakter van Lucas, zooals ik hem uit zijn brieven en orders meende te leeren kennen, moest wel mijn aandacht trekken. De oplossing van het probleem, hetwelk ik mij ten doel

stelde, scheen echter op maritiem-historische gronden niet te vinden. Aanvankelijk zocht ik de oorzaak hiervan in het feit, dat de bronnen voor onze kennis der zeegeschiedenis tijdens de Bataafsche Republiek min of meer beperkt bleken; de brand, die in 1844 het ministerie van marine teisterde, had zeer veel archiefstukken verloren doen gaan en een onderzoek in de vaak halfverkoolde resten, die nog aanwezig waren, stuitte dikwijls op bijna onoverkomelijke bezwaren. Geruimen tijd scheen het alsof mijn pogingen om de oplossing van het raadsel te vinden vruchteloos zouden blijven, totdat ik een draad in handen kreeg over een geheim plan van een gecombineerde Fransch-Bataafsche actie ter herovering van de Kaap de Goede Hoop.

Weliswaar hadden De Jonge en andere auteurs reeds vaag hierop gezinspeeld, doch deze aanwijzingen waren zeer zwak. Over het algemeen lieten zij de mogelijkheid van het bestaan van zulk een plan doorschemeren, doch geen hunner noemde de documenten, waarop dit zou zijn gebaseerd. De loop der onderhandelingen, welke naar aanleiding van dit plan met Frankrijk werden gevoerd, was ook slechts voor een zeer gering deel in het heerlijk gehavende marine-archief te vinden, waar enkele verschroeiide documenten, verspreid en schijnbaar zonder onderling verband, de aanwezigheid van een plan tot een gecombineerde operatie deden vermoeden. De archieven der Staten-Generaal en die van Buitenlandsche Zaken boden meer stof, welke echter verstrooid bleek te zijn over een groot aantal bundels, waarvan sommige oogenschijnlijk weinig of zelfs niets met het onderwerp uitstaande hadden.

Langzamerhand, na schier eindeloze nasporingen, gelukte het toch den sluier, die bijna honderdvijftig jaar over dit interessante, diplomatieke gebeuren had gerust, grootendeels op te heffen, al bleven er enkele hiaten en duistere punten bestaan; de oplossing daarvan was door het volkomen ontbreken der bronnen onmogelijk en ik moest mij tot gissingen bepalen. Het gemis dezer gegevens was echter verklaarbaar, daar een deel der onderhandelingen mondeling is gevoerd, terwijl het geheim zóó goed bewaard bleef dat, niettegenstaande zeker meer dan dertig personen in de republiek waren ingewijd, vrijwel niets hiervan uitlekte. Een onderzoek, in de particuliere verzamelingen ingesteld, leverde weinig of geen resultaat op; wellicht zijn er door de betrokkenen geen aantekeningen gemaakt of anders zijn deze vernietigd; ook de secrete notulen der vergaderingen boden in vele gevallen weinig aanknoopingspunten, daar zij meestentijds óf zeer onvolledig en sterk verkort bleken óf slechts volstonden met een summier overzicht.

Tevens deed zich de moeilijkheid voor, dat bij de geheime correspondentie gebruik werd gemaakt van een tamelijk ingewikkelde cijfercode, terwijl in de gewone brieven dikwijls slechts sprake was van „de bekende zaak”. Eenige gecijferde missives waren echter vergezeld van de vertaling in klairschrift, zoodat de ontsluiting der overige niet op al te groote moeilijkheden stuitte. De vage aanwijzing over de bekende zaak kostte meer tijd, dikwijls sloegen deze woorden op geheel andere onderwerpen dan de geheime onderhandelingen en eenige malen werd ik hierdoor op een dwaalspoor geleid; slechts een kritisch nalezen van voorafgaande missives en latere correspondentie bracht mij weer op den goeden weg.

Tenslotte meende ik t
die zich uitstrekten ove
ontrafeld en toen ontro
van dubbelzinnigheid e
in het kader van dien
geschiedenis onzer di
mysterieuze achtergro
die terecht in de anale
merkt staat.

Op een ander punt
bekroond. De correspo
voor een niet onbelang
niettegenstaande een j
moest derhalve worden
land is medegedeeld, d
vermoedens een groote r
gedrag en schijnbaar i
klaard door deze in ver
daaraan meen ik de vo

Deze zullen er wellic
gedeeltelijk te rehabilite
heeft gedragen, zooals
digheden mag worden
moet echter eerder wor
binnen de muren der mi
baai, hetgeen ik hoop t

Alphen a.d. Rijn, 2 .

len niet te vinden. Aan-
at de bronnen voor onze
Republiek min of meer
tie van marine teisterde,
en een onderzoek in de
, stuitte dikwijls op bijna
t alsof mijn pogingen om
s zouden blijven, totdat
i van een gecombineerde
ap de Goede Hoop.

reeds vaag hierop gezin-
Over het algemeen lieten
lan doorschemeren, doch
zou zijn gebaseerd. De
an dit plan met Frankrijk
ering deel in het deerlijk
verschroeide documenten,
de aanwezigheid van een
boden. De archieven der
boden meer stof, welke
antal bundels, waarvan
net onderwerp uitstaande

gelukte het toch den sluier,
e, diplomatieke gebeuren
enkele hiaten en duistere
volkomen ontbreken der
bepalen. Het gemis dezer
el der onderhandelingen
bewaard bleef dat, niet-
e republiek waren inge-
, in de particuliere ver-
taat op; wellicht zijn er
of anders zijn deze ver-
boden in vele gevallen
of zeer onvolledig en
summier overzicht.

geheime correspondentie
lde cijfercode, terwijl in
n „de bekende zaak”.
van de vertaling in klaar-
l te groote moeilijkheden
kostte meer tijd, dikwijls
erpen dan de geheime
or op een dwaalspoor
nde missives en latere
g.

Tenslotte meende ik toch vrijwel het geheele verloop der onderhandelingen, die zich uitstrekten over een periode van meer dan anderhalf jaar, te hebben ontrafeld en toen ontrolde zich een tafereel van achterdocht en wantrouwen, van dubbelzinnigheid en veinzerij, van leugen en bedrog, dat volkomen paste in het kader van dien tijd. Het is geen roemrijke episode geweest in de geschiedenis onzer diplomatie en de gevolgen daarvan vormden den mysterieuzen achtergrond van de ramp in de Saldanhabaai, een gebeurtenis, die terecht in de analen onzer maritieme historie met een zwarte kool gemerkt staat.

Op een ander punt werd mijn arbeid echter niet met zulk een succes bekroond. De correspondentie van en aan schout bij nacht Lucas schijnt voor een niet onbelangrijk deel verloren te zijn gegaan; ik kon er althans, niettegenstaande een jarenlang onderzoek, weinig van terugvinden. Vaak moest derhalve worden gegist naar hetgeen hem vóór zijn vertrek uit Nederland is medegedeeld, doch ik hoop in staat te zijn aan te toonen, dat deze vermoedens een groote mate van waarschijnlijkheid bezitten; zijn raadselachtig gedrag en schijnbaar inconsequente houding kunnen slechts worden verklaard door deze in verband te brengen met de geheime onderhandelingen en daaraan meen ik de volgende bladzijden te moeten wijden.

Deze zullen er wellicht toe bijdragen om de figuur van Engelbertus Lucas gedeeltelijk te rehabiliteeren, al blijft het feit bestaan, dat hij zich geenszins heeft gedragen, zooals van een bekwaam vlootvoogd in dergelijke omstandigheden mag worden verwacht. De schuld van zijn smadelijke capitulatie moet echter eerder worden gezocht in de vergaderzalen te 's-Gravenhage en binnen de muren der ministeries te Parijs dan in de wateren van de Saldanhabaai, hetgeen ik hoop te bewijzen.

T. H. M.

Alphen a.d. Rijn, 2 April 1942.

